

CAPITOLUL I

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND DREPTURILE ELECTORALE

1.1. INTRODUCERE

Alegerea autorităților publice reprezintă o condiție esențială a democrației. Prin alegeri cetățenii participă la guvernare și prin votul lor pot influența viața politică. Totodată, alegerile libere conferă legitimitate organelor statului care exercită puterea politică.

1.1.1. Scurte considerații privind disciplina drept electoral

Dreptul electoral, disciplină relativ nouă, este o subramură a dreptului constituțional deoarece normele studiate în cadrul acestei discipline se referă tot la exercitarea puterii politice.

Ansamblul normelor juridice care reglementează relațiile sociale care privesc drepturile electorale, modul de organizare și desfășurare a alegerilor, precum și stabilirea rezultatelor acestora formează dreptul electoral.

Comisia de la Veneția¹ în Codul bunelor practici în materie electorală² arată în art. II pct. 2, că „... regulile dreptului electoral trebuie să aibă cel puțin

¹ *Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept*, cunoscută sub numele de Comisia de la Veneția, este consiliul consultativ al Consiliului Europei privind problemele constituționale.

Rolul Comisiei de la Veneția este de a oferi consultanță juridică statelor sale membre și, în special, de a ajuta statele care doresc să alinieze structurile lor juridice și instituționale la standardele europene și experiența internațională în domeniile democrației, drepturilor omului și regulii de drept.

Membrii Comisiei sunt profesori universitari de drept public și internațional, judecători ai curților supreme și constituționale, membri ai parlamentelor naționale și un număr de funcționari publici. Comisia lucrează în trei domenii și anume: instituțiile democratice și drepturile fundamentale, justiția constituțională și justiția obișnuită, precum și alegeri,

un rang legislativ” și că „elementele fundamentale ale dreptului electoral, în special, sistemul electoral propriu zis, componența comisiilor electorale și constituirea circumscripțiilor electorale, nu trebuie amendate decât cel puțin cu un an înainte de alegeri, sau trebuie înscrise în constituție sau formulate în formă de document cu un statut mai înalt decât cel al unei legi ordinare”.

Prin intermediul disciplinei drept electoral sunt studiate: modalitățile de participare a cetățenilor la guvernare, drepturile electorale ale acestora, condițiile care trebuie îndeplinite de o persoană pentru a alege sau a fi ales, tipuri de sisteme electorale, evoluția acestora, organizarea alegerilor și desfășurarea acestora, modul de stabilire a rezultatelor alegerilor și infrajeciunile electorale.

1.1.2. Participarea poporului la guvernare

Într-un stat democratic participarea la guvernare a poporului este asigurată prin alegeri libere și corecte. Astfel, poporul își delegă puterea unor reprezentanți, prin alegeri, pentru o perioadă determinată, care decid în numele acestuia, fără a-l consulta decât în cazurile expres prevăzute de dispozițiile legale (referendum).

Dreptul oricărui cetățean de a participa la guvernare este un drept fundamental al omului, consacrat prin Declarația Universală a Drepturilor Omului³. Art. 21 din Declarație stabilește că:

- a) orice persoană are dreptul de a lua parte la conducerea treburilor publice ale țării sale, fie direct, fie prin reprezentanți liber aleși.
- b) orice persoană are dreptul de acces egal la funcțiile publice din țara sa.
- c) voința poporului trebuie să constituie baza puterii de stat; această voință trebuie să fie exprimată prin alegeri nefalsificate, care să aibă loc periodic prin sufragiu universal, egal și exprimat prin vot secret sau urmând o procedură echivalentă care să asigure libertatea votului.

referendumuri și partide politice. Preluat de pe site-ul Comisiei: https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Presentation&lang=EN- accesat 07.05.2019

² Codul bunelor practici în materie electorală – Linii directoare și raport explicativ, a fost adoptat de Comisia europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția), în cadrul celei de-a 52 Reuniune Plenară care a avut loc în perioada 18-19 octombrie 2002 la Veneția.

³ Declarația Universală a Drepturilor Omului a fost adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, la data de 10 decembrie 1948 - V. Lunčan, V. Duculescu, *Drepturile omului – Studiu introductiv, culegere de documente internaționale și acte normative de drept intern*, Partea I, Editura Lumina Lex, București, 1993, pp. 55- 61.

Dreptul oricărui cetățean de a participa la guvernare a fost reluat și de alte documente internaționale, cum ar fi Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice⁴, care în art. 25 statuează că orice cetățean are dreptul și posibilitatea, fără nici o deosebire, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare, și fără restricții nerezonabile:

- a) de a lua parte la conducerea treburilor publice, fie direct, fie prin intermediul unor reprezentanți liber aleși;
- b) de a alege și a fi ales, în cadrul unor alegeri periodice, oneste, cu sufragiu universal și egal și cu scrutin secret, asigurând exprimarea liberă a voinței alegătorilor;
- c) de a avea acces, în condiții generale de egalitate, la funcțiile publice din țara sa.

Prin art. 3 din Primul Protocol adițional la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale⁵ este consacrat „Dreptul la alegeri libere” care stabilește că „Înaltele Părți Contractante se angajează să organizeze, la intervale rezonabile, alegeri libere cu vot secret, în condiții care să asigure libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ”.

Statul trebuie să garanteze cetățenilor săi dreptul de a participa la viața publică și în acest sens să asigure cadrul legal pentru desfășurarea alegerilor și a permite fiecărui cetățean, în condițiile legii, să-și exprime prin vot opțiunea electorală sau să participe la referendum.

Prin alegeri, cetățenii își exprimă poziția lor față de un candidat pentru o funcție eligibilă în organele statului, centrale sau locale, sau față de o problemă de interes național supusă dezbaterii publice.

Constituția României, în art. 2 intitulat „Suveranitatea stabilește că *suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative, constituite prin alegeri libere, periodice și corecte, precum și prin referendum și că nici un grup și nici o persoană nu pot exercita suveranitatea în nume propriu.*

⁴ Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice a fost adoptat de Adunarea Generală O.N.U., la 16 decembrie 1966 – Ghe. Moca, M. Drăghici, *Documente de drept internațional public – Culegere de texte*, Vol. I, Ediție revăzută și adăugită, Universitatea din București – Facultatea de Drept, București, 1975, pp. 50 – 67.

⁵ Încheiat la Paris la 20 martie 1952 – Document studiat din lucrarea V. Duculescu, *Protecția juridică a drepturilor omului*, Editura Lumina Lex, București, 1994, p. 305.

Prin urmare, suveranitatea națională înseamnă că poporul acționează în baza voinței proprii care se exercită prin alegeri libere, la anumite intervale de timp și cu respectarea dispozițiilor legale. De aici, rezultă că puterea de stat se întemeiază pe suveranitatea poporului care se exprimă, fie indirect, prin organele sale reprezentative, alese, fie direct prin referendum.

1.2. DREPTURILE ELECTORALE

Una din modalitățile prin care poporul participă la actul de guvernare este alegerea organelor statului⁶. Acest lucru se concretizează prin dreptul de a alege, dreptul de a fi ales și dreptul de revocare, numite în literatura de specialitate și drepturi electorale.

Drepturile electorale sunt drepturi exclusiv politice, întrucât pot fi exercitate numai de către cetățenii cu drept de vot, în scopul participării acestora la guvernare.

Dreptul de a alege este un drept fundamental, recunoscut și garantat tuturor cetățenilor și exprimă dreptul acestora de a-și exprima opțiunea cu privire la alegerea unor candidați în anumite organe ale statului.

Dreptul de a fi ales este tot un drept fundamental, recunoscut și garantat tuturor cetățenilor, potrivit căruia orice cetățean, îndeplinind condițiile prevăzute de lege, poate participa la orice funcție eligibilă în organele statului.

*Dreptul de revocare*⁷, este un drept pe care îl au toți cetățenii cu drept de vot și poate fi exercitat în anumite cazuri expres prevăzute de Constituție și lege. Acesta se exercită prin referendum (de exemplu, Președintele României poate fi revocat din funcție în condițiile art. 95 alin. 3 din Constituție care stabilește că „Dacă propunerea de suspendare din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru demiterea Președintelui”).

Pe lângă drepturile electorale consacrate în Constituția României - dreptul de vot, dreptul de a fi ales, dreptul de a alege, se regăsesc și alte drepturi

⁶ Alegerea organelor statului în România este reglementată prin Constituție – art. 36, 37, 62 și 81 – și prin legi organice: Legea nr. 208/2015 pentru alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, publicată în M. Of., Partea I, nr. 553 din 24 iulie 2015; Legea nr. 370/2004 privind alegerea Președintelui României, republicată în M. Of., Partea I, nr. 650 din 12 septembrie 2011; Legea nr. 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali în M. Of., Partea I, nr. 349 din 20 mai 2015.

⁷ Dreptul de revocare nu este un drept consacrat expres de Constituție.

electorale reglementate prin lege: dreptul alegătorilor de a face întâmpinări împotriva omisiunilor, a înscrisurilor greșite sau a oricăror erori din Registrul electoral; dreptul alegătorilor de a verifica înscrierea în listele electorale, de a face întâmpinări împotriva omisiunilor, a înscrierilor greșite și a oricăror erori; dreptul alegătorilor de a face contestație cu privire la listele electorale; dreptul alegătorilor de a obține cartea de alegător; dreptul de contestare a candidaturilor; dreptul candidaților de a contesta operațiunile electorale; dreptul candidaților de a avea acces la mijloacele de informare în masă.

În acest sens Curtea Constituțională a României⁸ a statuat că „drepturile electorale formează o categorie distinctă între drepturile și libertățile cetățenilor. Deși drepturile electorale sunt cuprinse în sfera drepturilor și libertăților prevăzute de Constituție, legiuitorul constituant a inserat distinct, alături de acestea, în cuprinsul alin. (6) al art. 115 din Legea fundamentală, categoria drepturilor electorale, pentru a sublinia că acestea se referă și la drepturile electorale menționate de legislația infraconstituțională. Rezultă, așadar, că sfera drepturilor electorale este mai largă decât cea rezultată din Constituție, unde sunt reglementate doar drepturile electorale fundamentale ale cetățenilor, în timp ce celelalte drepturi electorale sunt prevăzute de lege. Drepturile electorale privite din punct de vedere constituțional ca drepturi fundamentale se regăsesc în art. 16 alin. (4), art. 36, 37, 38, art. 62 alin. (1) și (2) și art. 81 alin. (1) din Constituție. Alături de drepturile electorale fundamentale consacrate de Constituție se regăsesc și alte drepturi electorale reglementate prin lege (dreptul alegătorilor de a face întâmpinări împotriva omisiunilor, a înscrisurilor greșite sau a oricăror erori din Registrul electoral; dreptul alegătorilor de a verifica înscrierea în listele electorale, de a face întâmpinări împotriva omisiunilor, a înscrierilor greșite și a oricăror erori; dreptul alegătorilor de a face contestație cu privire la listele electorale; dreptul alegătorilor de a obține cartea de alegător; dreptul de contestare a candidaturilor; dreptul candidaților de a contesta operațiunile electorale; dreptul candidaților de a avea acces la mijloacele de informare în masă). Aceste drepturi sunt drepturi electorale procedurale, ce țin de exercitarea drepturilor electorale fundamentale ale cetățenilor (dreptul de vot, dreptul de a fi ales, dreptul de a alege)”.

⁸ Decizia nr. 1189 din 6 noiembrie 2008 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 32 alin. (1) și (2) din Legea nr. 35/2008 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și pentru modificarea și completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, a Legii administrației publice locale nr. 215/2001 și a Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali, publicată în M. Of. nr. 787 din 25 noiembrie 2008.